

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
TƏHSİL NAZİRLİYİ

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
RABİTƏ VƏ İNFORMASIYA
TEKNOLOGİYALARI NAZİRLİYİ

ESTONİYA ELEKTRON
İDARƏT MƏ AKADEMİYASI

AZƏRBAYCAN
TEKNIKİ UNIVERSİTETİ

AMEA İNFORMASIYA
TEKNOLOGİYALARI İNSTİTUTU

Republic of Azerbaijan

AKTAM

non-governmental organization

**ELEKTRON HÖKUMƏT AZƏRBAYCANDA:
NAİLİYYƏTLƏR VƏ PERSPEKTİVLƏR**

BEYNƏLXALQ KONFRANSI

MƏRUZƏ MATERIALLARI

Azərbaycan Texniki Universiteti

Bakı, 26-28 aprel 2010

çıxarır. Bu anı mümkün qədər tez təyin etmək çox vacibdir, çünki, əks halda sözün ilk yarısı itə bilər. Küyün nitq kimi qəbul olunması ehtimalı və səslərin kəsilməsi riski arasında optimal əlaqə təyin etmək üçün nəzərə almaq lazımdır ki, birincisi, nitqin spektral forması kiçik zaman intervalları ilə dəyişir (təxminən 20-30 ms), küy isə əsas etibarlı ilə stasionar qalır, ikincisi isə, nitq signalının səviyyəsi adətən daha yüksək olur. Daha bir xüsusiyyət mövcuddur, pauza vaxtı ötürməni tamam kəsmək olur, çünki, bu zaman ikinci abonentdə elə təsəvvür yarana bilər ki birincinin telefonu işləmir. DTX qəbuledici tərəfə adi fon hissiyyatı yaradan necə dəyərlər “rahat küy” əlavə edir. DTX yanaşması şəbəkə əlaqələrində artıq çoxdan istifadə olunur, GSM – kodeklər isə quraşdırılmış DTX/VAD vasitəsinə malikdirlər.

Hal-hazırda çox sayda müxtəlif kodeklər mövcuddur və çox vaxt şlüz bir neçə kodek variantı malik ola və hər ayrıca zəng üçün öz kodekini seçə bilər. Kodekin seçimi şəbəkənin yüklənməsində müəyyən abonentə xidmət şərtlərindən və əlbəttə ki, əks tərəfdəki şlüzdə olan kodeklər dəstindən asılı ola bilər.

İKT TEXNOPARKLARIN FORMALAŞMASINA DÖVLƏT DƏSTƏYİNİN ƏSAS İSTİQAMƏTLƏRİ

Şahverdiyeva R.O., AMEA İTİ.

Abstract. The article is devoted to urgency of creation of ICT-technoparks as the basic component of innovative economy, its social-economic importance, main functions of ICT-technoparks. At the same time there have been described the essence of the state support in the process of creation and activity of ICT- technoparks, the basic forms and directions.

Hazırkı dövrdə iqtisadiyyatın innovativ inkişafı yeni texnologiyalar, məhsul və xidmət növləri, istehsalın, əməyin və idarəetmənin təşkili sahəsindəki yeniliklərdən daha çox və səmərəli istifadə edilməsinə əsaslanır. İnnovatorlar, investorlar, istehsalçılar və istehlakçılar arasında olan qarşılıqlı əlaqəni təmin edən innovasiya sferası rəqabətqabiliyyətli innovasiyalar yaradır və həyata keçirir.

Azərbaycanda innovasiya sferasının inkişafı zəruri məsələ hesab olunduğundan, onun formalaşması və inkişafı üçün elmin eksperimental bazasını təkmilləşdirmək; elmlə istehsalat arasında olan əlaqəni yeni tipli innovasiya sistemi ilə birləşdirmək; elmlə təhsilin inteqrasiyasını yerinə yetirmək; elmi-texnoloji yenilikləri bazar iqtisadiyyatı şəraitinə uyğunlaşdırmaq və s. kimi tədbirlər həyata keçirilməlidir.

Milli iqtisadiyyatın innovasiya sferasının təşkilati formalarından biri kimi İKT- texnoparklar innovasiya infrastrukturunun universal elementlərindən biridir. Xatırladaq ki, ABŞ-ın, Hindistanın, Çinin və s. ölkələrin İKT sahəsinin dünya səviyyəsində qabaqcıl olmasını təmin edən səbəblər sırasında texnoparklar əsas yerlərdən birini tutmuşdur. Milli iqtisadiyyatın yeni sahələrinin formalaşmasında və rəqabətqabiliyyətli olmasında texnoparkların böyük rolu vardır.

Azərbaycanda hazırkı dövrdə həyata keçirilən iqtisadi siyasətin əsas tərkib hissəsi kimi bazar münasibətlərinin formalaşması, iqtisadi əlaqələrin genişlənməsi, xarici investisiya qoyuluşu imkanlarının artırılması, texnoparkların yaradılması aktual məsələlərdən biri hesab olunur. Təsadüfi deyildir ki, 2009-cu il aprelin 14-də qəbul olunmuş “Xüsusi iqtisadi zonalar haqqında” qanun həmin zonaların (texnoparkların) yaradılması və idarə edilməsi ilə bağlı münasibətləri tənzimləmək və orada sahibkarlıq fəaliyyətinin təşkili qaydalarını müəyyənləşdirmək imkanları yaratmışdır. Bununla yanaşı ölkə Prezidentinin 4 may 2009-cu ildə təsdiq etdiyi “2009-2015-ci illərdə elmin inkişafı üzrə Milli Strategiyada” innovasiya fəaliyyəti infrastrukturunun inkişaf etdirilməsi, o cümlədən texnoparklar, texnoloji mərkəzlər, biznes inkubatorları şəbəkəsinin genişləndirilməsi də bir vəzifə kimi qarşıya qoyulmuşdur. Qeyd etmək lazımdır ki, özündə innovasiya müəssisələrini və onlara xidmət edən innovasiya infrastrukturunu birləşdirən ərazi elmi-tədqiqat və istehsalat kompleksi olan texnopark fundamental, tətbiqi tədqiqatlar və təcrübə-konstruktor işləri, yüksəktexnoloji məhsulun buraxılması məqsədilə elmi nailiyyətlərin istehsalının

mənimsənilməsini həyata keçirir. Onun yaradılmasının əsas yollarını, məqsəd və funksiyalarını, sosial-iqtisadi əhəmiyyətini aydınlaşdırmaqla funksional təşkilati-iqtisadi strukturu işlənmişdir.

Müasir dövrdə innovasiya fəaliyyətinin təşkilinin səmərəli forması kimi İKT-texnoparkların formalaşmasına dövlət dəstəyi çox əhəmiyyətli bir məsələdir və innovasiya iqtisadiyyatına keçiddə əsas vasitələrdən biridir.

Texnoparkların dəstəklənməsinin dövlət əhəmiyyəti sənayenin yeni sahələri əsasında regionların və bütövlükdə ölkənin inkişafının uzunmüddətli strateji məqsədlərinin həyata keçirilməsi ilə müəyyən olunur.

Bunlar hakimiyyət, mərkəzi və regional idarəetmə orqanlarının mütləq iştirakı ilə həyata keçirilməlidir. Texnoparkların fəaliyyətinin uğuru bunlardan çox asılıdır.

Texnoparklara dövlət dəstəyi mexanizminin metodoloji əsaslarına dövlət hakimiyyət orqanları tərəfindən texnoparkların inkişafına və stimullaşdırılmasına, onların maddi-texniki və maliyyə-iqtisadi bazasının möhkəmləndirilməsinə, təşəkkülü və normal işləməsi üçün əlverişli şəraitin yaradılmasına yönəlmiş tədbirlər sisteminin (təşkilati, hüquqi, iqtisadi, maliyyə-kredit, sosial-psixoloji) işlənilməsi və reallaşdırılması prosesi kimi baxılır.

Texnoparklara dövlət dəstəyi tədbirləri aşağıdakılardan ibarətdir: 1) *təşkilati hüquqi tədbirlər* - qanunvericilik, qanunlar, sərəncamlar, tələbnamələr, nizamnamələr, reqlamentlər, qaydalar, normativlər və s. əsasında müəyyən edilir. 2) *iqtisadi tədbirlər* - qəbul edilən qərarların nəticələrinə görə məsuliyyət və maraqlılığı nəzərdə tutan iqtisadi stimulların istifadəsinə əsaslanır: birbaşa (müxtəlif səviyyəli elmi-texniki dövlət proqramları sistemi və xüsusi yaradılmış fondlar vasitəsilə maliyyələşdirilməsi) və dolayısı (vergi və amortizasiyalı tənzimlənmə, kredit və fond siyasəti, qiymət tənzimlənməsi). 3) *sosial-psixoloji tədbirlər* - iştirakçıların qeyri-iqtisadi maraqlarına təsir edən səmərəli mexanizmlərdən ibarətdir.

Texnoparklara dövlət dəstəyinin əsas formaları. Texnoparklara dövlət dəstəyi mexanizminin formalaşması planlaşdırma, təşkilat, fəaliyyətin stimullaşdırılması və nəzarət kimi dövlət idarəçiliyinin əsas funksiyaları ilə əlaqədardır. Texnoparklara dövlət dəstəyinin əsas formaları aşağıdakı şəkildə təsvir olunmuşdur.

Texnoparklara dövlət dəstəyi mexanizminin formalaşması məsələləri. Texnoparklara dövlət dəstəyinin əsas məqsədi milli iqtisadiyyatda innovasiya sferasının inkişafına kömək edən və texnoparkların yüksək nəticələrini təmin edən səmərəli mexanizminin yaradılmasından ibarətdir. Qoyulan məqsədi nəzərə alaraq, texnoparklara dövlət dəstəyi mexanizminin formalaşması aşağıdakı istiqamətlərə yönəlməlidir: elmin, təhsilin və istehsalın inteqrasiyasına; elmi-texnoloji inkişafın prioritet istiqamətlərində resursların konsentrasiyasına; texnoparkların intellektual mülkiyyətinin hüquqi müdafiəsinə; personalın yaradıcı aktivliyinin stimullaşdırılmasına; beynəlxalq elmi əməkdaşlığın inkişafına.

Texnoparkların dəstəklənməsi mexanizminin əsas məsələləri aşağıdakılardan ibarətdir: elm və texnikanın inkişafının prioritet istiqamətlərini nəzərə almaqla texnoparkların səmərəli inkişaf strategiyalarının seçimi; innovasiya biznesi sahəsində kadrların hazırlanması və yenidən təkmilləşdirilməsi sisteminin inkişafı; texnoparkların səmərəli inkişafı üçün institusional və normativ-hüquqi şərtlərin yaradılması; texnoparkların elmi-texnoloji potensialının yaradılması, inkişafı və qorunması; texnoparkların innovasiya fəaliyyətinin yüksək səviyyəsini təmin edən bilən qabaqcıl alimlərin və elmi kollektivlərin dəstəklənməsi; innovasiyaya tələbatın genişlənməsinə yardım, müvafiq başlanğıc tələbatın formalaşması üçün dövlət resurslarının ayrılması; rəqabətqabiliyyətli məhsulun buraxılmasını təmin edən texnoparkların innovasiya texnologiyalarından iqtisadiyyatın real sektorunda istifadə edilməsi; texnoparkların elmtutumlu istehsalatlarını aktivləşdirmək üçün əlverişli iqtisadi şəraitlərin yaradılması; texnoparkların innovasiya inkişafı məsələlərinin həllinə kompleks yanaşmanın işlənilməsi məqsədilə icra və dövlət hakimiyyəti orqanlarının iş koordinasiyası; innovasiya risklərinin aşağı salınması.

Şəkil 1. Texnoparklara dövlət dəstəyinin əsas formaları

Texnoparklara dövlət dəstəyinin səmərəli mexanizminin yaradılmasında aşağıdakı tədbirlərin həyata keçirilməlidir: elm-təhsil və innovasiya komplekslərində texnoparkların rolunun konkretləşdirilməsi; texnoparklarda elm-təhsil strukturlarının yaradılması, onların inkişaf proqramlarının və dövlət dəstəyi vasitələrinin həyata keçirilməsi proqramlarının təsdiqi; texnoparkların fəaliyyətini tənzimləyən qanunun işlənilməsi və qəbul edilməsi; maliyyə-iqtisadi dəstəklənmə, texnoparkların birbaşa, əvəzsiz büdcə maliyyələşdirilməsi, müsabiqəli qrant maliyyələşməsi, gətirilən avadanlığın gömrük rüsumundan azad edilməsi; dövlət mülkiyyətinin özəlləşdirilməsində mülkiyyət komplekslərinin texnoparklara verilməsinin normativ-hüquqi prosedurlarının işlənilməsi; kadr dəstəyi, elmi işçilərə, yüksəkixtisaslı mütəxəssislərə imtiyazlı sosial paketlərin təqdim olunması; informasiya təminatı, texnoparkların fəaliyyətinin nəticələrinin uçotu sisteminin və onların nailiyyətlərinin təbliğinin uyğun sisteminin yaradılması; regional səviyyədə texnoparkların yaradılması və inkişafının monitorinqi.

Texnoparklara dövlət dəstəyi mexanizminin struktur elementləri və onların məzmunu isə aşağıdakılardır: 1)Texnoparkların inkişafının dövlət planlaşdırılması mexanizmi - texnoparkların inkişafının strateji planlaşdırılmasının gücləndirilməsi; texnoparkların planlaşdırılmasının normativ-hüquqi təminatı; texnoloji inkişafın prioritet istiqamətlərini nəzərə almaqla inkişaf proqramının işlənilməsi; dövlət sifarişinin formalaşması. 2)Texnoparkların dəstəklənməsinin təşkilati mexanizmi - texnoparklar haqqında qanunun qəbulu; texnoparkların inkişaf Fondunun yaradılması; texnoparkların elmi nailiyyətlərinin təbliğat sistemlərinin təşkili; texnoparkların beynəlxalq kooperasiyasının təşkili; dəstək infrastrukturunun təkmilləşdirilməsi. 3)Texnoparkların dəstəklənməsinin motivasiya mexanizmi - texnoparklarda alim və yüksəkixtisaslı mütəxəssislərin fəaliyyəti üçün əlverişli şəraitin yaradılması; elmi kadrların hazırlanması, intellektual mülkiyyətin müdafiəsi və qorunması sistemlərinin təkmilləşdirilməsi; texnoparkların fundamental və tətbiqi tədqiqatlarının prioritet maliyyələşdirilməsi; texnoparklara imtiyazlı vergi rejimi imkanının verilməsi; dövlət elmi və büdcədən kənar fondların rolunun gücləndirilməsi; unikal elmi avadanlıqlara məsrəfə görə büdcə kompensasiyalarının verilməsi; elmi nailiyyətlərə görə dövlət mükafatlandırılması sisteminin tətbiq edilməsi; innovasiya sahibkarlığına maliyyə dəstəyi; mərkəzi və regional büdcələr əsasında texnoparkların innovasiya layihələrinə birgə kapital qoyma. 4)Texnoparklara dövlət nəzarəti mexanizmi - texnoparkların monitorinq sisteminin təkmilləşdirilməsi; texnoparkların elmi-texniki fəaliyyətlərinin nəticələri barəsində uçot sisteminin yaradılması; dövlət təyinatlı elmi-texniki layihələrin işlənilib hazırlanması və həyata keçirilməsi ekspertizasının yaradılması; dövlət intellektual mülkiyyətinin istifadəsinə görə nəzarət; texnoparkların kreditləşdirilməsinin dövlət sisteminin inkişafı.

Aparılan araşdırmaların təhlili yekunda onu qeyd etməyə əsas verir ki, xarici ölkələrdə fəaliyyət göstərən texnoparklara dövlət dəstəyi təcrübəsini Azərbaycanda da yaradılması planlaşdırılan İKT-texnoparklara tətbiq etmək olar.

1. İKT-texnoparkların formalaşmasına dövlət dəstəyinin əsas istiqamətləri

Xülasə. Məruzə innovativ iqtisadiyyatın əsas tərkib elementi kimi İKT-texnoparkların yaradılmasının aktuallığına, onun sosial-iqtisadi əhəmiyyətinə, İKT-texnoparkların əsas funksiyalarına, eləcə də onun yaradılması və fəaliyyətinin təşkili prosesində dövlət dəstəyinin mahiyyətinə, əsas istiqamət və formalarına həsr olunmuşdur.

SƏMƏRƏLİ DÖVLƏT İDARƏÇİLİYİ VƏ ELEKTRON HÖKUMƏTİN FORMALAŞMASINDA İKT-nin ROLU

İbrahimov B.Q., Qulieva Q.İ. AzTU

Questions of research formation state managements and E-Governments with use of information-communication technologies are considered. On the basis of research efficiency formation state managements and E-Governments on the basis of information, network and computer technologies also are certain their basic characteristics with use of telecommunication terminal complexes and channel systems.

Dövlət idarəçiliyi (Dİ) və elektron hökumətin (EH) formalaşması informasiya, kompüter və şəbəkə texnologiyalarının bazasında telekommunikasiya sistemlərin və müxtəlif infrastrukturlarından istifadə etməklə onların effektiv idarə olunması probleminin həlli üçün geniş zolaqlı kanalyaradan sistemlərdən, çoxfunksiyalı və intellektual tipli terminallardan təşkil olunmuş yüksək sürətli və ümumi xidmətli şəbəkələrin və telematik xidmət sistemlərinin yaradılmasını tələb edir. Belə aktual məsələlərin həlli kanalyaradan sistemlərdən, çoxfunksiyalı terminal kompleksi, ümumi xidmətli telekommunikasiya şəbəkələri və telematik xidmət sistemlərindən realizə olunmuş telekommunikasiya sistemlərinin texniki təminatının yüksəldilməsi ilə sıx bağlıdır [1, 2].

Dövlət idarəçiliyin formalaşmasında və elektron hökumətdə informasiya mübadiləsi üçün чохфунксийалы терминал комплексләри вә каналйарадан системляр хцсуси чякийя малик олуб [2], гейри-биржинс трафиклярин ютцрцлмяси вә емалы просесини, телекоммуникасийа системлярин интеграсийасыны тямин едян щесаблама техникасынын гурьулары олан чохфунксийалы абунячи вә шябьякя терминаллары бөуюк әһәмиyyətә маликдирләр.

Yuxarıda qeyd olunanları nəzərə alaraq, bu işdə dövlət idarəçiliyi və elektron hökumətin formalaşmasında informasiya-kommunikasiya texnologiyaların (İKT) rolu və informasiya mübadiləsinin səmərəliliyinin yüksəldilməsi üçün telekommunikasiya kanalyaradan sistemlər və terminal komplekslərindən effektiv istifadə olunması məsələlərinə baxılır.

Baxılan yanaşmanın və məsələnin riyazi formalizə olunması aşağıdakı kimi yazıla bilər [2]:

$$Q_{EH} = E \{ \max[E_{i,eff}], \min[C_{i,a}], i = \overline{1, n} \} \quad (1)$$

burada $E_{i,eff}$ – informasiya-kommunikasiya texnologiyaların bazasında telekommunikasiya kanalyaradan sistemlər və terminal komplekslərindən effektiv istifadə etməklə, dövlət idarəçiliyi və elektron hökumətin səmərəliyi; $C_{i,a}$ - dövlət idarəçili və elektron hökumətin formalaşması üçün tətbiq olunan telekommunikasiya kanalyaradan sistemlər (KYS) və terminal komplekslərin iqtisadi xərclər toplusudur.

Şək.1. Dövlət idarəçiliyi və elektron hökumətin telekommunikasiya kanallarından səmərəli istifadə etməklə formalaşmasında informasiya-kommunikasiya texnologiyaların bazasında sadə struktur sxemi verilmişdir.

Struktur sxemdə təklif olunmuş EH_1 (Elektron hökumət) Dövlət qurumu dedikdə müxtəlif idarə, müəssisə və nazirliklər (Təhsil Nazirliyi, Daxili işlər Nazirliyi və s. Nazirliklər və təşkilatlar)